



Алеко Константинов

Иди му се надявай

Етюд

... Най-сетне, макар и самоубийца, дадоха разрешение да го погребем на Орландовци. И погребяхме го.

Бедният Горан!... Какви тъжни мисли ни навяваше печалният край на обичния другар!...

Отиде в черната земя този, чийто живот бе едно чисто, бяло поле, върху което никакво пятно не се лепна. Скромнен до наивност, наивен до глупост, той прекара живота си с еднообразието на пустинник, със спокойствието на философ, в непорочността на девица. Ний го обичахме. Обичахме го за това, защото не резонираше и в никой случай не натрапваше другиму своите житейски правила и не осъждаше ония, които се отклоняваха от тези правила. Той проживя до последния си час все тъй равно и гладко, без бури, но и без апатия; без особени радости, но и без чувствителни тъги. Хвъркна животът му, без той да вкуси от чувствените удоволствия. Виното, песните, жените – не изглеждаше да възбуждат у него повече вълнение и желания от храната, книгите и съня. А красив беше, дяволът! Красив и умен. Надарен с всички условия, за да люби и да бъде любим. Ама на... Винаги с нас и между нас, додето ни ръководеше разсъдъкът – той изчезваше под най-благовиден предлог, щом чувствеността, чувствата вземеха връх и хванеха браздите на нашите действия. Никой никога не е забелязвал у него действие, което да се отклонява от строгата нравственост. Девица! И такъв си остана той до сетния час – чист, скромнен и във висша степен добър. Ние се опитвахме много пъти да го поразвратим мъничко – това би ни доставило известно удоволствие, – но всичките ни усилия оставаха безплодни. Както и да е, ний все пак го обичахме, ний го и уважавахме. Помня веднъж, само веднъж, осмели се един от нашите другари – грубичък, но инак откровен – да пусне по негов адрес: „В тихото блато дяволи се вдят.“ Но ние всички се възмутихме и протестирахме.

Защо се той самоуби? – Това никой не знае и никога не би могло да се узнае, ако съвършено случайно не бях влязъл в стаята му тъкмо в момента, когато той бе глътнал отровата... В страшни мъки, с неопикуеми конвулсии, той бе сграбил и смачкал между пръстите си няколко листа изписана хартия, която, щом ме видя, опита се да я разкъса със зъбите си или да я погълне – това не разбрах, но във всеки случай явно беше, че той искаше да унищожи тази хартия. Повален почти в агония в леглото си, Горан употреби такива усилия да съдвече листовете, щото пред моите очи той се давеше, той се задушаваше... В този момент аз още не знаех, че е глътнал отрова... Когато се спуснах към него и го хванах за окървавената от зъбите му ръка, за да изтръгна от устата му хартията, която го

задушаваше, той мигом се повдигна и като опря срещу ми един страшен поглед измъкна сдъвканата от единия край хартия, стисна я към пазвата си и с един подземен сипкав глас изговори: „Назад... нещастни... микроби...“ С тия думи той се повали на леглото, сгърчи се, протегна се, въздъхна и... издъхна. Неговата неочаквана смърт, неговите ужасни думи ме поразиха до такава степен, щото аз направих престъпление само и само да узная какво съдържаха тия фатални листове. Вместо да тичам за помощ, първото, което направих, бе да изтръгна из вкоченените му пръсти смачкалите листове и след като ги скрих, тогава викнах на слугата да тича за доктор Яви се доктор, констатира смъртта, разпита ме за последните минути, претърси леглото, намери под възглавницата един къс хартия с остатъци от бял лъскав прах, забележи следи от този прах и върху чашата, от която покойният бе отпил вода, и се разпореди да викат полицията. Съставиха акт, отнесоха тялото в болницата и аутопсията показа, че наистина нашият любимец Горан се е отровил...

Оплакахме го всички и го погребяхме на Орландовци на другия ден.

В същата вечер, след погребението, прибрах се рано дома си, затворих се в спалнята си, с трепетно сърце разгърнах фаталните листове и почнах да чета... Аз и сега се чудя как не изгубих ума си в тази вечер, през тази нощ – толкова бе чудно, необяснимо, неочаквано, поразително всичко туй, което аз прочетох. Сега за мене е всичко ясно, да, но тогаз... тогаз бях до предела на полудата.

Впрочем четете:

### Изповед на Горан Гордеев

Аз съм изнемошен. Моят организъм не ще може да издържи,... Нежели аз ще умра?... Да се опитам ли да напиша една изповед? Аз ще я унищожа после...

Горан Гордеев и изповед! Съвместими ли са тези неща? Да се изповядвам аз, значи да открия слабостите си. И пред кого? Пред тия, които ежедневно ме окръжават (защото за всичко останало човечество аз счупена пара не давам). Но защо да се откривам на тези глупци, на тези слепци? Аз тъй неподражаемо си играя с всичко, което се изпречва на жизнения ми път, щото и сто години още би могъл да остана в очите на това идиотско общество като идеален човек... Идеален! Mon Dieu, Mon Dieu... Да биха могли хората, да би могъл един само от тия глупаци да надникне в моя вътрешен мир, той би онемял от

удивление... Впрочем, кой знай. Може пък и аз да се съмооблъщам, може би лъжа, че само аз съм, на когото целият живот, всяка стъпка в живота е фалшива, преструвка... Ето на, Pall-Mall-Gazette разкри, че най-почтените лордове, които са били в светските си отношения образец на порядъчност, на благородство, на нравствена чистота – оказват се най-мерзки развратници. Цяла Англия, цяла Европа, цял свят дойде в ужас от тия разкрития. Но аз не се съмнявам нито на минута, не се съмнявам нито на секунда, че между тия, които най-много се възмущават, ако би имало възможност да се разкрият техните дела и техните сърца – то пред тях разкритията на Pall-Mall-Gazette би изглеждали като най-невинна играчка. И обществото, в което се въртя – кой знае и в него какво чудо гадости се крие, но стените не говорят... и в хорските сърца не можем да четем... Е, че ето аз например – какъв образец съм в очите на обществото, а пък какво чудовище съм всъщност. Значи, всичко зависи не от това какъв си, а за какъв можеш да се представиш. А това е, без съмнение, най-тънкото и най-трудното изкуство и ето защо глупците в повечето случаи колкото и да ги лустросва тъй нареченото възпитание, представляват ни се такива, каквито са си в действителност; а умните, напротив, в повечето случаи ни се представляват такива именно, каквито не са всъщност...

А отгде зная аз, че не са такива всъщност? Предполагам? По себе си съдя? Ами ако се лъжа, тогава? Ето единствения въпрос, който ме мъчи. Като ги срещам, като говоря с тях, аз си смятам на ума: „Преструвайте се вий, преструвайте се, колкото искате, аз зная, че не сте такива, каквито се представлявате в отношенията си към другите подобни вам. Кой знай на какви мерзости сте вие хранилища“. Но наистина, кой знай? Може пък и да не е тъй. Може ако не всички, то мнозина да са в състояние да изповядат във всякой даден момент всичките, даже и най-съкровени си помишления, без да има за какво да се червят всъщност. Неужели? Нима само аз съм такъв чудовище, което винаги дърпа гема на своите истински чувства?

Но, инак пък може ли да бъде, боже мой? Ами че аз ако взема да разкрия даже една частичка от моите истински чувства и желания, обществото ще настръхне, цял поток хули ще се посипят върху ми, аз ще стана веднага изверг в техните очи... Най-малкото, което ще ме сполепти, то е да ме обявят смешен, побъркан... Но каква полза от това? – Никаква... Не, сериозно, има ли някаква полза от това за мене и за обществото? – За мен в никой случай не може да бъде полезно, защото, щом почна да показвам моите слабости, обществото ще ме изложи на позор,

ще ме изяде. И за обществото няма полза – то ще се ядоса, че се е лъгало толкова време да ме счита идеален човек... Тъй щото ще бъде глупост от моя страна да давам доброволно храна на хорското злорадство, на животинските им инстинкти. Затова – мога да играя ролята, както съм я играл досега, мога да скривам истинските си чувства и мисли, както съм ги крил до днес, и аз ще си остана в очите на глупците скромнен, откровен, непорочен, умен, образован, здрав, красни... ха-ха, ха-ха!

Здрав и хубавец... Глупци, аз ли съм здрав и хубавец? Знаете ли вий, че по цялото ми тяло Венера е наложила своя печат, като е пощадила само лицето ми – поклон на богинята! – и го е пощадила, за да се мамите вий блеющо стадо? Моите „ах че хубави зъбя“ са изкуствени – това вий не знаете и няма да го узнаете, защото аз заключавам винаги вратата на моята спалня... винаги! И по-скоро ще убия човека, отколкото да го допусна да проникне в тази светая святых, в която единствено аз съм такъв, какъвто съм всъщност... Но няма и не може да има нужда да прибегвам до насилие: вратата е винаги заключена, ключалката затулена, завесата спусната и на външните врата е окачен звънец. Щом дръпне – аз съм нащрек. Всякога, когато някой иска да влезе при мене, раздражава ме и ме тревожи до такава степен, като че разбойници ме нападат; аз излизам из кожата си и съм готов да унищожа омразния посетител; лицето ми приема такъв ужасен изглед, щото и аз от себе си трепвам, ако се видя случайно на огледалото, но... ролята трябва да се играе, аз дръпвам гема на чувствата си и с мек, нежен глас обаждам се зад вратата: „Сега, сега, моля ти се, почакай една минутка.“ И като прикрием мигом всичките следи на моята мизерия, аз излизам весел, засмян пред моя гостенин.

Умен и образован!... Какво заблуждение!! Умен донякъде – да, защото инак как би могъл да си играе ролята докрай, – но образован! Че какво зная аз, глупци, какво зная аз? Затуй ли ме считате образован, защото от време на време изпускам като оракул по някоя гръмлива фраза? И тази фраза мигар мислите, че излиза от някакъв запас от знания? – Съвсем не!. Аз я открадвам от някоя книжка, от някой журнал и ловко навождам разговора тъй, щото да намеря случай да блесна със знания. И вий слушате с увиснали уши... ха-ха, ха-ха... Че какви познания имам аз наистина? История ли, естествени науки ли, право ли, математика ли, философия ли, изящни изкуства ли? – От нищо положително хабер нямам. А пък за всичко приказвам. Тоест аз не приказвам, но преструвам се, че земам живо участие в научните разговори и с една съсредоточена важност клатя главата и великодушно одобрявам с да, да, това е тъй,

имаш право, а пък аз нищичко не разбирам... Ето где се изисква най-голямото изкуство: да умееш не само да скриеш своята умствена босота, но и да се покажеш образовай...

Доколкото съм откровен – това се види; но много ме задължава, като ме считат непорочен, а особено ми е смешно пък, като ме смятат за скромен. Аз – непорочен! Че има ли на света по-разпалена фантазия от моята? И затуй ли съм скромен, че не тичам подир почестите и подир жените? Че туй от скромност не става, а от това, че аз съм най-бездушният егоист на земното кълбо. Аз искам почестите да дойдат при мен, а не аз да тичам подир тях, аз искам жените да дойдат при мен, а не аз да хойкам подир тях. Аз не се унижавам като Мохамеда: като не отишла гората при него – той отишъл при гората. О не, аз никога няма да отстъпя, да преклоня глава. Аз не мога да се съглася с Овидия, нито даже с Шопенхауера, които ни съветват с търпение и с постепенен пристъп да печелим любовта на жените. Това е унижение за човеческото достойнство. Жените нали се борят за равноправие – добре, тогава нека бъдат равноправни... Разбира се!...

И най-сетне аз им наведох гордите вратленца. Да, наведох ги, наведох ги! Когато я докарах дотам, чу треска я разтнесе, очите ѝ потъмняха... скала да беше насреща ѝ, би се поклатила, но аз... аз останах спокоен, като че бях излян от бронза. Веднъж само, само еднъж малко остана да се разколебая, когато тя, след като изтрая една тричасова вътрешна борба, ме попита: „Мигар аз никак, никак не ти се нравя?“ – аз едва-едва се съдържах и все мисля, че гласът ми трепна малко, когато отговорих: „хм, да... аз... таквоз...“

А всъщност няма жена, която да възбужда у мен най-цинични жаления.

Другите хора могат да преглътнат отказа, но аз... ако ще би и сама Афродита... аз би счел това за кръвна обида и... Ето защо аз нося винаги със себе си отровата, която изтръгнах от онова хлапе.

Някой път ми минава през ума, че съм побъркан. Не е за чудо...

-----

—

Болестта се усилюва. Моят разглобен организъм не ще може да издържи тази болест. Аз ще умра. Неуже ли аз ще умра? Аз?... Ще слабея, ще гасна и те ще дохождат да ме гледат... Аз нямам чисти здрави дрехи и те ще видят... Може би в огъня си ще бълнувам и те ще чуют... Не,

решено: ще глътна отровата; но кога – днес, утре?... За револвер нямам кураж... В болницата няма да има познати свидетели, когато ще ме събличат...

Моя бездушен, гранитен егоизъм дали не е начало на грандомания?... От великото до смешното – една стъпка...

---

КРАЙ

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6273>]